

A HARMADIK KŐ

Antigoné a Várszínház Stúdiójában

Három bazaltkockát hajít Kreon palotájának kapujához Antigoné. A kövek szikrát vetve pattannak vissza, és szoros rendbe hullanak egymás mellé. Az első lehet a Sadr nevezetes szobráról való utcafé, „a proletáriátus fegyvere”, amelyet a lapos sarkú, barna félcipőben, puritán, síma vonalú kiskosztümben hadakozó amazon a régi rend ellen vethet valamikor 1944 és 1948 között. A második, nem kevésbé forradalmi indulatú kő 1956 őszén repülhet az eszméket kisajátító-meggyalázó rendszer zárt ajtóira ugyanaból a kézből. A harmadik pedig nyilván a lázadást kemény kézzel megtorló, ugyanakkor rendet, békét, konszolidációt hirdető új hatalmi berendezkedést ostromolja. Azaz az utóbbi harminchárom esztendő. Egyetlen történelmi pillanatba, mondhatni az új politikai gondolkodásmód születésének pillanatába sűrítve. Ez a harmadik kő lehet maga az előadás is.

A testvérháború után alighogy megjelenik az igazság és rend letéteményesének szerepében Kreon, azonnal felbukkan a politikai rezon diktálta megoldásokat erkölcsi megfontolásokból kifogásoló, a parancsok, erőszaknak éppen ezért hajlíthatatlanul ellenálló rokon, Antigoné. A megtorlás áldozata lesz tehát ő is, nem azért, mert ő is dobta a második követ, ő is részt vett volna a harcokban a várost támadók között, hanem mert a vereség után is hű maradt a küzdők szelleméhez, hű az emlékükhöz, mert meg akarja nekik adni legalább a végtisztességet.

Kreon gondolkodásmódjának és rendszerének egész logikája, kompromisszumokon alapuló politikája megtörik a lány hajlíthatatlan enklósiságán, hiába rettegnek hatalmától tulajdon katonái és hiába hajlidoznak erre-arra a város polgárai a változó politikai szélirányok szerint. Koncepciója a tragédia törvényei szerint önmagára omlik, önmagát zúzza szét.

Szophoklész családi-városi és erkölcsi-politikai tragédiáját **Eörsi Istvánnak**, aki szerzőként jegyzi az előadást, nem kell lényegesen megváltoztatnia ehhez a modnivalóhoz. A politikai harc lényegében, úgy látszik, az ókori szerző is eléggé mélyen belelátott ahhoz, hogy drámája máig modellértékű legyen. Új fordításnak és erőteljes dramaturgi beavatkozásnak inkább foghatjuk fel **Eörsi** munkáját, mint eredeti alkotásnak. Más kérdés, hogy személysége, életútja maga is az antigonéi sors és magatartás példája, a tragédia kétségkívül az övé is, még ha nem is írta, hanem végigélte. Az aktualizálás nem annyira a szövegből, mint inkább a színpadra állítás módjából érzékelhető. A thébai polgárok éppúgy, mint királyuk, szinte a földet sörpőlődeneket viselnek, Haimon viharokában viharzik a színpadon. **Szakács Györgyi** jelmezei minden kétséget kizáróan idézik az 1950-es éveket, de karikírozva, stilizálva, nehogy naturalizmusukkal gyengítsék a tragédia általánosabb érvényét.

Kreon: Bessenyei Ferenc, Antigoné: Ráckevei Anna.

ERDEI KATALIN FELVÉTELEI

Vayer Tamás, a Várszínház Stúdióján végighúzódo köves útra helyezte a történetet, amelyet az egyik végén a palota bronzkapuja, a másikon egy füstös-szürke fal zár le, kétoldalt pedig vasrácsos víznyelő szegélyez, amelyből fény tör fel. Az egész termet sötét kulissza keríti, az ablakok-ajtók helyén fülkékben antik szobortorzók állnak, a mennyezetet „kormos ég” felhőcáfatájként borítják sötét textíliák.

A nézőket a kórus komor thébai polgároknak álcázott tagjai kísérik-tesséklik a helyükre, majd az előadás kezdetén felszedik az útról a szét-hányt szobortöredékeket. A játék a harc utáni takarítás jól ismert szimbolikája szerint indul, s az új rend síri csöndjét tör meg Antigoné kódobálása, üvöltő szenvedélye. **Csiszár Imre** rendezése a jelképes értelmezés síkján következetesen kidolgozott, alapos munka, még ha sokszor nyúl fáradt szimbólumokhoz is, s a kopott megoldások nem tudnak új életre kelni. Amikor Kreon fia, majd felesége holtteste helyett összevérezett kabátjukat hozza a karján, a néző sajnos semmi másra nem tud gondolni, mint hogy a koros színész aligha bírna becipelni partnereit, azért kell őket ruhadarabjuknak képviselni. A tisztaságot, újrakezdést, reményt és mi egyebet jelképező gyermek pedig egyáltalán nem illik Antigoné alakjához, ettől az Antigonétól pedig végképp idegen.

Bizonyára akkor is idegen lenne, ha **Ráckevei Annának** sikerülne hitelesen megoldania a rendező által elképzelt dühödt szenvedélyű asszonyt. Ez azonban talán lehetetlen is. Az az Antigoné, aki háromszor vetette le a követ, aki részes volt a negyvenes-ötvenes évek mindkét baloldali mozgalmában-forradalmában, alighanem túl van minden elképzelt ember megrendülésén, tragédián, s ha maradtak érzelmei, szenvedélyei, akkor azok sokkal mélyebbek, megszenvedettebbek, hogysem folytonos külsődleges-látványos izzásban nyilvánuljanak meg. Így a színésznő állandó öngerjesztéssel kénytelen magas hőfokra hergelnie magát. Ráckevei Anná-

nak több éve begyakorolt és alkalmazott technikája van ehhez, ami azonban fokozatosan kikezdi színpadi jelenlétének hitelét. **Nemcsák Károly**, aki a férfiúi szenvedély és erő specialistájaként szokott a színpadon robbanni, ezúttal ugyancsak erőltetettnek, mesterkéltnek hat, **Ivánka Csaba** Theresias öreges reszketésével annyira elvan foglalva, hogy az agg jósméltóságához, bölcsességéhez már nem marad ereje. Jól sikerült viszont **Tóth Evának** Isméne félelmét, **Gáspár Tibornak** az Ór rettegését, **Lukács Margitnak** Eurydiké anyai fájdalomát érzékeltetnie.

Az Antigoné tragikus hőse valójában Kreon, a szürke realpolitikus. Szürkesége azonban nem jelenti egyúttal a formátum csekélységét. Szürke, mert nem nagy távlatokban gondolkodik, hanem következetesen maga elé néz, a közvetlenül előtte álló helyzetet kívánja megoldani. Abban azonban vasakaratú, erőszakos, hajlíthatatlan. **Bessenyei Ferenc** ezt a felfogásban rendíthetetlennek tetsző öregembert külsőleges eszközök nélkül, de nagy belső erővel ábrázolja. Meggyőző szavai, amelyekkel elhatározását indokolja, amelyekkel királyi hatalmának, tekintélyének szűkeségére int, majd e hatalommal igazolva döntéseit, csak részben szólnak a város ingatag polgárainak. Valójában inkább önmagát kellene meggyőznie. Bessenyei Kreonja érzi, hogy jogtalanságot, erkölcstelenséget követ el, de nem találja tulajdon érvrendszerében a logikai hibát, tehát a megoldást sem, úgy véli hát, másként nem cselekedhet.

A rendező legszerencsésében a kórust működteti. **Rak-sányi Gellért** megfontoltan vezeti a nézeteiket könnyedén váltogató polgárok karát, akik **(Botár Endre, Pathó István, Somogyvári Pál és Versényi László)** olykor leülnek-térdelnek az út szélére, úgy suttogják a közönségnek szinte a fülebe a legújabb híreket-pletykákat, máskor viszont valódi karba szerveződve sztálinista demagógiával zengik Szophoklész híres, bár kissé kétértelmű himnuszát az ember csóalatoságáról. **Mártha István** a kort stilizálva idéző zenei kíséretet kerített az előadáshoz.

Az új igazgató első saját munkájával jelentkezett új színházában. Névgyéjét a hírek szerint politikai életünk legkülönfélébb színeinek és árnyalatainak vezetői körében tette le, így azután újságíróknak aránylag kevés hely maradt a bemutatón. Beszámolóink is ezért késett. **Csiszár Imre** ismert érényeit, tulajdonosságait mutatja amúgy a névjegy. Erőteljes színpadi koncepciót láthatunk, bár olykor erőszakolt megoldásokkal feldúsítva. Hiányzik azonban hozzá a játéktisztult értő egység, erős csapat. A Nemzeti ma némhogy különféle felfogású jó színészek, hanem egyszerűen mindenféle színészek gyülekezete. Nehéz lesz velük koncepciókat érvényesíteni.

Politikai értelemben **Eörsi**—**Csiszár Antigonéja** nyilván egyfajta emblémának tekinthető. Rajta a múlttal, az elmúlt korszakkal való ítélkező szembenézés látszik. A jövő nemigen. S ez színházi értelemben is így van.

Zappe László

A Papíripari Vállalat

műszaki ierakata

az Ön igénye szerint

széri be,

készletezi és

szállítja ki

a műszaki papírárukat:

a telefax-tekerccpapírt,

a teporellópapírt,

az önátíró papírt,

a pauszpapírt (ívben és tekerccben),

a prespán- és triflexil :emezt,

valamint sok egyéb speciális papírterméket,

gazdag választékban, nagykereskedelmi áron

Cím: Budapest XIII., Balzac u. 11. 1136.

Telefon: 129-5265, 129-5266.